

WERKEN AAN LEES- EN SPREEKVAARDIGHEID:

Alledaagse mysteries

Peter Van Damme

HOE SMS'T EEN CHINEES?

Aan het begin van 2013 kreeg ik van m'n kinderen het boekje *Hoe sms't een Chinees?* cadeau, waarin tal van "mysteries" worden behandeld: waarom is de hemel blauw? Hoe overleef je een vallende lift? Waarom zijn er vrouwelijke en mannelijke woorden? De honderd vragen uit het boek – een selectie uit de mysteries die de Nederlandse ochtendkrant *Nrc.next* behandelt in haar rubriek *Next question* – vormden al snel voer voor discussie in het gezin. We lazen stukken uit het boek, controleerden antwoorden op de tablet en bedachten argumenten. Een ideale activiteit voor de les Nederlands, zo realiseerde ik me toen. Meteen bestelde ik op internet de twee andere boekjes uit de *Alledaagse mysteries*-reeks, en ging ik aan de slag.

LESVERLOOP

Wat ik in deze bijdrage schets, heb ik tijdens de schooljaren 2013-2014 en 2014-2015 uitgetoetst in de laatste jaren van de richtingen Elektrische Installatietechnieken en Industriële ICT-technieken, twee TSO-richtingen met twee uur Nederlands per week.

In een eerste les toon ik de boekjes, en lees ik een aantal vragen voor uit de inhoudsopgave. Op het leerplatform van de school staat een selectie van 70 alledaagse mysteries. De leerlingen kunnen grasduinen in de mysteries (of ze al echt lezen), en moeten uiteindelijk drie mysteries kiezen waarmee ze aan de slag willen. Mijn ervaring leert dat leerlingen op dit moment al erg gemotiveerd aan het werk gaan, en dat ze veel meer lezen dan enkel die drie verplichte mysteries.

Daarna overlopen we samen de keuzes, en de leerlingen worden individueel of per twee "eigenaar" van een mysterie

dat ze verder zullen bestuderen. Daarmee gaan ze aan de slag, voor een opdracht die ongeveer drie weken duurt. Voor die opdracht moeten de leerlingen de informatie uit de teksten vergelijken met wat ze in andere bronnen vinden, en verslag uitbrengen in een filmpje dat ze op de klasblog plaatsen. De volledige opdracht fiche is op de pagina hiernaast terug te vinden.

Over de auteur

PETER VAN DAMME

is vakbegeleider Nederlands, leerkracht Nederlands aan het VTI in Lokeren en praktijklector Nederlands in de SLO talen aan de KU Leuven.

Ongeveer twee weken later bespreken we tijdens de les de vorderingen, en staan we klassikaal stil bij de evaluatiecriteria. Voerden de leerlingen de opdracht correct uit? Zijn de filmpjes voldoende duidelijk? Is hun uitleg ook goed te begrijpen wanneer je de teksten niet hebt gelezen? Hanteren ze een correct en gepast taalgebruik? De leerlingen krijgen daarbij de kans om te verwoorden wat zij correct taalgebruik vinden, en denken na over de kenmerken van een boeiende uiteenzetting. Op die manier bepalen ze zelf mee het niveau van het uiteindelijke product, en leggen ze zelf de lat hoger.

In een afsluitende les vertellen de leerlingen aan elkaar hoe ze de opdracht aangepakt hebben. Ter voorbereiding bekijken ze individueel de filmpjes van hun klasgenoten, en geven ze feedback op elkaars werkstukken. Spontaan bleek er via Facebook al veel overleg te zijn geweest over de opdracht en de mysteries, wat de motivatie van de leerlingen nog eens onderstreept. De leerlingen krijgen schriftelijke

Opdrachtelijke voor de leerlingen

Je hebt een mysterie gekozen waarmee je verder aan de slag gaat. Volg daarbij het onderstaande stappenplan.

1. Lees de tekst nog enkele keren aandachtig. Begrijp je de vraag en het antwoord? Maak eventueel een (visueel) schema van wat je gelezen hebt.
2. Zoek bewijzen (internet) die het antwoord bevestigen. Klopt het antwoord? Komen de bewijzen die je vond van een betrouwbare bron?
(De leerlingen kregen eerder al les over omgaan met bronnen.)
3. Verzamel het bewijs van je zoektocht in een document.

ICT-opdracht. Maak een filmpje, een videocast, een screencast,... tegen (datum) van minimaal 60 en maximaal 120 seconden.

4. Je brengt verslag uit van je zoektocht. Je mag jezelf filmen voor het bord terwijl je uitleg geeft, je mag je stem 'filmen' terwijl de kijker enkel tekst/afbeeldingen/... ziet, je mag een app (bijv. *Explain everything*) gebruiken,... Je bent volledig vrij in hoe je het medium wil gebruiken.

Inhoudelijk moeten de volgende punten zeker aan bod komen:

5. Stel de vraag voor die jij behandeld hebt.
6. Geef het antwoord weer in je eigen woorden. Maak het boeiend voor de kijker/luisteraar!
7. Vertel hoe en waar je het antwoord hebt gecheckt. Was het antwoord in het boekje correct? Wat voegen andere bronnen aan het antwoord toe? Spreken de bronnen het antwoord tegen? Wat is jouw conclusie?
8. Geef enkele bedenkingen bij het boekje (positieve en/of negatieve).
9. Bedenk zelf nog een goede vraag die je in de toekomst graag beantwoord zou zien.

individuele feedback van de leerkracht, maar we bekijken en bespreken ook samen in de les een aantal filmpjes. De leerlingen krijgen daarbij de kans om te vertellen wat ze zelf van de opdracht vonden, wat ze geleerd hebben, wat ze goed doen en wat ze in de toekomst beter willen doen.

WERKEN AAN DOELSTELLINGEN EN EINDTERMEN

De eindtermen voor lezen vermelden dat leerlingen informatieve teksten voor een onbekend publiek op een beoordeelend niveau moeten kunnen lezen. Het beoordelend niveau is het hoogste verwerkingsniveau. In de 'uitgangspunten' bij de eindtermen Nederlands lezen we daarover: "Dit niveau impliceert steeds het inbrengen van een tweede 'perspectief': je confronteert aangeboden informatie met een andere bron die hetzelfde onderwerp behandelt of met de eigen voorkennis die je rond het onderwerp al had opgedaan (...)." In deze opdracht komt dat tweede perspectief heel duidelijk aan bod: de leerlingen moeten het gekregen tekstmateriaal immers vergelijken met een selectie aan (online) bronnen.

Met het filmpje dat de leerlingen maken over hun zoektocht, leren ze een bondige en gestructureerde synthese te maken van de geraadpleegde teksten; op dat moment werken ze op het structurerende niveau. Alle leerlingen gaven aan dat ze voorafgaand aan die mondelinge synthese werkten met een of ander schriftelijk schema, waarin ze noteerden wat hun leeswerk opleverde. Het medium dat voor het eindproduct wordt gebruikt, verplicht hen om de kern uit de bronnen op een bondige manier weer te geven.

Bovendien zorgt deze manier van werken ervoor dat de lestijd efficiënter wordt gebruikt, en dat er meer oefentijd ontstaat. De leerlingen gaven immers aan dat ze verschillende versies van de filmpjes maakten, en zo dus veel meer tijd investeerden in de opdracht dan bij een traditionele spreekoefening. Omdat de leerlingen bovendien thuis ook al een aantal filmpjes hadden bekeken, was de tijdswinst dubbel: de leerlingen trokken zelf meer oefentijd uit (thuis), en het was ook niet nodig om in de les alle filmpjes te bekijken. In de les was er daardoor tijd om enkele filmpjes grondiger te bespreken.

De manier van werken in deze lessenreeks biedt de leerkracht de kans om het werk van de leerlingen doorzichtig, breed en met aandacht voor peerfeedback te evalueren. Omdat de leerlingen hun filmpjes ook echt publiceren, besteden ze meer aandacht aan taalzorg en register. Vaak maken leerlingen teksten enkel voor de leerkracht (en eventueel hun klasgenoten), maar in deze lessenreeks publiceren ze echt iets, voor een reëel en onbekend publiek. Dat bleek een positief effect te hebben op de kwaliteit van het werk, en ik durf leerkrachten dan ook aan te raden om meer op zoek te gaan naar dat authentieke publiek.

AFRONDEND

In deze lessenreeks laat ik de leerlingen oefenen met de vaardigheden en de kennis die ze in vorige schooljaren verworven hebben. De werkwijze van de leerlingen en het resultaat van de opdracht laten duidelijk zien welke kwaliteiten een leerling bezit. Hopelijk heb ik iedereen dan ook kunnen overtuigen van alle voordelen van de lessenreeks.

Ik heb echter ook gemerkt dat het peerevaluatieluw momenteel nog onvoldoende was uitgewerkt: hoewel de mondelinge bespreking in de klas (onder begeleiding van de leerkracht) erg zinvol was, bleken de schriftelijke commentaren op de blog dikwijls oppervlakkig en slecht geformuleerd. De meeste posts zijn dan ook verwijderd of raakten niet gepubliceerd. Ik gaf eerder al aan dat het publiceren voor een echt publiek een erg positief effect had op het niveau van de filmpjes, maar nu ben ik nog op zoek naar een betere werkwijze. Misschien hebben de leerlingen nood aan een kader – bijvoorbeeld de evaluatiecriteria – waarbinnen ze de commentaren kunnen schrijven? Dat heb ik nu echter bewust niet gedaan, omdat ik het medium zo authentiek mogelijk wou houden.

De nadelen wegen echter allerminst op tegen de voordelen: het was een plezier om aan de slag te gaan met boeiende teksten die vragen oproepen en de leerlingen een uitdagende opdracht te geven. Zin om het zelf ook eens uit te proberen? Op de website van FONS vind je nog een aantal andere titels van populairwetenschappelijke boeken. De teksten variëren van vrij eenvoudig tot behoorlijk uitdagend, en op die manier kan de opdracht in alle onderwijsvormen en in alle graden van het secundair onderwijs worden ingezet. Alle ervaringen, tips en suggesties zijn alvast welkom!

Nog meer voordelen

Peter Van Damme ondervond in deze lessenreeks dat de leerlingen extra gemotiveerd waren, en dat ze beter met elkaar communiceerden. Bovendien sluit de lessenreeks ook aan bij hedendaags, 21ste-eeuwse leesonderwijs. Wil je daar meer over weten? Meer tekst en uitleg op onze website: www.tijdschriftfons.be.

Filmpjes bekijken

Wie eens een aantal filmpjes van Peters leerlingen wil bekijken, kan terecht op de volgende twee klasblogs: <https://petervandamme2608.wordpress.com> en <http://petervandamme.blogspot.be>. Veel kijkplezier!

Zelf aan de slag

In dit stuk ging Peter aan de slag met teksten uit het boekje *Hoe sms't een Chinees?*, maar er zijn nog heel wat andere populairwetenschappelijke boeken die zich perfect lenen tot dit soort opdrachten. Op die manier kun je als leerkracht ook differentiëren: welk boek en welke teksten je kiest, heeft een invloed op de moeilijkheidsgraad van de opdracht. Enkele leestips voor wie graag aan de slag wil:

- Daniel Kahneman, *Ons feilbare denken*
- Dick Swaab, *Wij zijn ons brein*
- Christopher Chabris en Daniel Simons, *De onzichtbare gorilla*
- Ionica Smeets en Bas Haring, *Vallende kwartjes*
- Ionica Smeets, *Ik was altijd heel slecht in wiskunde*
- Bas Haring, *Voor een echt succesvol leven*
- Metaforum, *Hoe word ik Einstein of Da Vinci?*
Een inleiding tot wetenschappen vandaag voor de homo universalis van morgen
- Ben Goldacre, *Wetenschap of kwakzalverij*
- Katinka Matson, *Simpele feiten*
- ...

